

УДК 331.45
№ держреєстрації
0121U110250
Інв. №

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО
69600, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
тел. (06176) 4-45-46

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
д.т.н., професор
Анатолій ПАНЧЕНКО

ЗВІТ
про науково-дослідну роботу

**ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ,
РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ПО ЇХ ЗНИЖЕННЮ
В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Директор НДІ АТЕ
д.т.н., професор

Олеся ПРИСС

Керівник НДР
к.т.н., професор

Юрій РОГАЧ

2022

Рукопис закінчено 09 грудня 2022 р.

Результати цієї роботи розглянуто Науково-технічною радою
науково-дослідного інституту «Агротехнологій та екології»
Протокол №3 від 23 грудня 2022 р.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник проекту і відповідальний виконавець – завідувач лабораторії, професор, кандидат технічних наук	Ю.П. Рогач (реферат, вступ, висновки, література, участь у 2.4)
Доцент, кандидат сільськогосподарських наук	О.В. Яцух (участь у 1.3, 2.1,)
Доцент, кандидат технічних наук	М.В. Зоря (участь у 1.4, 2.2)
Асистент	П.О. Беляк (участь у 1.2, 2.3)
Асистент	Н.О. Шац (участь у 1.1)
Магістр	Д.С. Головін (список літератури)
Магістр	А.В. Нідялко (список літератури)
Магістр	К.О. Чуб (список літератури)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 42 сторінки, 6 рисунків, 3 таблиці, 31 літературне джерело.

Об'єкти досліджень: явище ризику в охорони праці, пожежній та цивільній безпеці територіальних громад Запорізької області.

Метою дослідження є формулювання напрямів із внесення змін (доповнень) до нормативно-правових актів з питань організації системи ЦЗ на рівні місцевого самоврядування та визначення заходів з удосконалення ЦЗ територіальних громад.

Методи досліджень: Метод структурно-функціонального аналізу використано для пошуку нормативно-правових актів, що регламентують діяльність з питань організації системи ЦЗ для місцевого самоврядування. Використання методів аналізу, синтезу та порівняння під час вивчення зарубіжного досвіду організації безпекового середовища на місцевому рівні сприяло підготовці висновків для територіальних громад.

В результаті проведених досліджень: проаналізовано стан охорони праці та основні причини нещасних випадків на підприємствах територіальних громад Запорізької області.

Наближення системи ЦЗ територіальних громад до відповідних європейських і міжнародних стандартів, здійснення заходів виконавчими органами рад територіальних громад з наведених вище напрямів ЦЗ набуває в сучасних умовах особливого значення, є шляхами удосконалення ланки територіальної громади територіальної підсистеми та запорукою підвищення рівня спроможностей ЄДСЦЗ.

Прогноз на подальші дослідження – дослідження спроможностей ланки територіальної громади територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.

Ключові слова: ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА, ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА, ОХОРОНА ПРАЦІ, ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СТАНУ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	7
1.1. Аналіз стану охорони праці на підприємствах Запорізької області	7
1.2. Основні причини нещасних випадків у Запорізькій області в 2022 році	16
1.3. Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо дослідження ризиків з питань цивільної безпеки в територіальних громадах	18
1.4. Аналіз стану пожежної безпеки в територіальних громадах	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУ СТАНУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	21
2.1. Аналізу стану цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки Воскресенської ОТГ	21
2.2. Аналіз пожежного стану на території Веселівської селищної територіальної громади	26
2.3. Аналізу стану цивільного захисту в Воздвижівській сільській територіальній громаді	30
2.4. Основні заходи щодо удосконалення системи цивільного захисту в територіальних громадах	33
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	39

ВСТУП

Кожен громадянин відповідно до Конституції України має право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха, а також на вимогу гарантованого забезпечення реалізації цього права від органів виконавчої влади, керівників підприємств, організацій, установ незалежно від форм власності і підпорядкування. Сталий соціально-економічний розвиток територіальної громади та зростання добробуту її населення неможливі без вирішення питань безпеки життєдіяльності людини, її захисту від різних надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій.

Історично так склалось, що реалізація основних заходів цивільного захисту переважно здійснювалась на рівні обласних та районних центрів, міст обласного значення. Більшість органів місцевого самоврядування через їх надмірну подрібненість та слабку матеріально-фінансову базу не мали можливості реалізовувати повноваження з питань цивільного захисту. Тому важливою складовою реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні є забезпечення безпеки громадян.

Значущі для населення повноваження передаються на найближчий до громадян базовий рівень влади – в територіальні громади. Це створює умови для переходу нашої країни до моделі суспільства сервісного типу, що забезпечує сучасне, комфортне та безпечне життя громадян.

Саме на рівні міських, селищних та сільських ТГ мають організовуватись та реалізуються основні першочергові заходи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Тому кожна ТГ з перших днів свого існування має навчитися ґрунтовно планувати та організовувати свою безпеку, захист населення і територій від ймовірних надзвичайних ситуацій, притаманних цій території.

Актуальність роботи. Вагомий внесок у вивчення загроз техногенній безпеці України та проблематики цивільної безпеки зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В. Михайлова та Ю. Ковровського [1], роботи яких

присвячені питанням розвитку ЦЗ у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні; С. Фрігеріо, К. Б'янчіца та інших щодо мобільного додатка для залучення громадян і волонтерів, підвищення їх активності в реагуванні мережі на стихійні лиха [2]; Н. Морозюка щодо аналізу сучасних трансформаційних змін інституційної системи сільських територій, встановлення загрози у результаті реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування в Україні [3], О. Пахаренко щодо оцінки нормативно бази з ЦЗ населення та проблемних питань в системі державного управління ЦЗ населення територіальних громад [4]. Також А. Рогуля у дослідженні обґрунтував підходи та практичні рекомендації з удосконалення функцій ОМС у сфері безпеки життєдіяльності територіальних громад України [5] та у науковій праці [6] розкрив удосконалення функцій ОМС в організації БЖ територіальних громад.

Мета і задачі дослідження – формулювання напрямів із внесення змін до нормативно-правових актів з питань організації системи ЦЗ на рівні місцевого самоврядування і удосконалення заходів ЦЗ територіальних громад.

Відповідно до поставленої мети були визначена наступна задача:

- провести аналіз стану охорони праці, пожежної та цивільної безпеки територіальних громад Запорізької області.

Об'єкт дослідження – явище ризику в охорони праці, пожежній та цивільній безпеці територіальних громад Запорізької області.

Предмети дослідження – причини виникнення техногенних ризиків, методи їх оцінювання та способи обґрунтування профілактичних заходів.

Методи досліджень. Методологічну основу досліджень складають методи структурно-функціонального аналізу, які використано для пошуку нормативно-правових актів, що регламентують діяльність з питань організації системи ЦЗ для місцевого самоврядування. Використання методів аналізу, синтезу та порівняння під час вивчення зарубіжного досвіду організації безпекового середовища на місцевому рівні сприяло підготовці висновків для територіальних громад.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СТАНУ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1. Аналіз стану охорони праці на підприємствах Запорізької області

В умовах економічної кризи, викликаної, зокрема, й світовою пандемією COVID-19, в Україні склалася надзвичайна ситуація з безпекою та умовами праці, охороною здоров'я працівників на більшості підприємств, особливо середнього і малого бізнесу [7, 8].

За останні роки кількість працюючих в умовах, що не відповідають встановленим нормам з охорони праці, зросла до 30% від загальної чисельності працівників та складає майже 3 млн людей [9].

У середньому в шкідливих та небезпечних умовах праці на сьогодні працює майже кожен третій робітник [10, 11].

Більш ніж 70% підприємств України не відповідають вимогам норм безпеки, гігієни праці та санітарних правил, зокрема щодо функціонування на них систем опалення, вентиляції, освітлення та роботи санітарно-побутових приміщень тощо. Головним показником стану охорони праці на підприємствах України є рівень виробничого травматизму [12].

Відповідно до аналізу стану виробничого травматизму в Україні, проведеного Державною службою України з питань праці (<https://dsp.gov.ua/stan-vyrobnychoho-travmatyzmu/>), за 2021 рік кількість НВ, пов'язаних з виробництвом, порівняно з 2020 роком, збільшилась на 58%, або на 2245 нещасних випадків (на підприємствах України у 2021 році травмовано 6121 особу, у 2020 році – 3876 осіб), а кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних з виробництвом, збільшилась на 55%, або на 231 нещасний випадок (на підприємствах України у 2021 році смертельно травмовано 653 особи, у 2020 році – 422 особи).

Аналіз причин нещасних випадків зі смертельним наслідком у 2021 році свідчить, що найбільша їх кількість сталась з організаційних причин –

318 працівників, або 49% від усієї кількості загиблих внаслідок нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних з виробництвом. Через психофізіологічні причини загинули 296 працівників, або 45%. З технічних причин загинули 39 працівників, або 6%.

Серед подій, що призвели до настання нещасних випадків зі смертельним наслідком у 2021 році, переважають: погіршення стану здоров'я (288 осіб, або 44% від загальної кількості загиблих внаслідок нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних із виробництвом); дорожньо-транспортні пригоди та наїзди транспортного засобу; падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту тощо; падіння потерпілого; ураження електричним струмом; дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються; дія шкідливих і токсичних речовин; навмисне вбивство; утоплення; вибух; пожежа.

Найбільше зростання виробничого травматизму спостерігається у соціально-культурній сфері. Так, протягом 2021 року в зазначеній галузі сталися 3493 нещасні випадки та гострі професійні захворювання, пов'язані з виробництвом (проти 924 у 2020 р.), кількість смертельних нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, склала у 2021 р. 323 (проти 63 у 2020).

Такий ріст травматизму викликаний насамперед пандемією COVID-19 та значною кількістю працівників закладів охорони здоров'я, які інфікувалися гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, під час виконання трудових обов'язків.

Станом на 31.09.2022 до Держпраці надійшли 35040 повідомлень про випадки інфікування медичних працівників гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, з яких 257 повідомлень про випадки смерті. На жаль, роботу більшості комісій з розслідування гострих професійних захворювань внаслідок інфікування COVID-19 було продовжено у зв'язку з несвоєчасним наданням лабораторними центрами Міністерства охорони здоров'я України результатів епідеміологічних розслідувань та висновків лікаря профпатолога.

Такі затримки у проведенні розслідувань мають вкрай негативні наслідки, оскільки потерпілі не одержують гарантовані їм державою відшкодування шкоди від Фонду соціального страхування України, належної своєчасної медичної допомоги на відновлення їх здоров'я.

Необхідно зазначити, що за наполяганням профспілок, постановою КМУ № 1 від 05.01.2021 «Деякі питання розслідування випадків смерті окремих категорій медичних працівників» внесено зміни до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою КМУ від 17 квітня 2019 р. №337, в частині спрощення процедури розслідування випадків смерті медичних працівників внаслідок інфікування коронавірусною хворобою.

Ріст кількості нещасних випадків у 2021 році також спостерігався на підприємствах енергетики, транспорту, зв'язку та газової промисловості.

До територіальних органів Держпраці надійшло 2333 повідомлення про випадки хронічних професійних захворювань у працівників. За результатами проведених розслідувань складено 2098 актів розслідування за формою П-4.

На жаль, офіційна статистика, облік кількості НВ на виробництві, що здійснюють Держпраці та Фонд соціального страхування, не відображають фактичного стану безпеки праці та рівня травматизму в Україні. Значну частку нещасних випадків на виробництві приховують від розслідування та обліку, реєструються в основному нещасні випадки з тяжкими та смертельними наслідками, які вже не можна приховати. І навіть з кількості цих зареєстрованих випадків під час розслідування майже 40% випадків не визнаються комісіями пов'язаними з виробництвом, що позбавляє працівників права на належні їм страхові виплати та відновлення здоров'я.

Фактичний рівень виробничого травматизму та умови праці в Україні залишаються значно гіршими, ніж у країнах Європейського Союзу, а за рівнем смертності на виробництві Україна випереджає всі країни ЄС.

Значну роль у захисті прав працівників у сфері охорони праці відіграють профспілки. Керуючись нормами Закону України «Про

професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [13] та Закону України «Про охорону праці» [14], технічні інспектори праці та представники профспілок з питань охорони праці територіальних профоб'єднань та всеукраїнських профспілок протягом 2021 року здійснювали ефективний та дієвий громадський контроль за дотриманням на підприємствах, в установах та організаціях законодавства про охорону праці, а також брали активну участь у роботі комісій з розслідування НВ та професійних захворювань.

З метою упередження порушення прав працівників на безпечні та здорові умови праці представниками територіальних профоб'єднань та всеукраїнських профспілок за 2022 рік проведено близько 6500 обстежень (перевірок) підприємств, організацій або їх окремих підрозділів щодо дотримання роботодавцями законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці та належного захисту життя і здоров'я працівників.

Під час проведених перевірок технічними інспекторами праці та представниками з питань охорони праці профспілок виявлено 28600 порушень вимог законодавства України з питань охорони праці, з яких усунуто 26200, що складає 92%.

За проведеними в ЄС дослідженнями, 7–8 виявлених та усунутих порушень з охорони праці зберігають ОДНЕ життя людини праці.

Протягом 2021 року на вимогу представників профспілок, з метою усунення загрози для життя та здоров'я працюючих, було призупинено на необхідний для усунення цих загроз час роботи майже 800 машин, механізмів, устаткування, виробничих ділянок, цехів тощо.

Важливим завданням представника профспілки з охорони праці є участь у розслідуванні нещасних випадків та професійних захворювань працівників, головною метою якого є захист прав потерпілого, недопущення безпідставного звинувачення працівника у настанні нещасного випадку та забезпечення соціального захисту потерпілого або членів його родини.

Так, протягом 2021 року представники територіальних профоб'єднань та всеукраїнських профспілок взяли участь у розслідуванні близько 4,5 тис.

нешасних випадків, гострих професійних захворювань, та участь у комісіях з розслідування більш ніж дві тис. випадків професійних захворювань працівників, що сталися з членами профспілок. З них, за результатами роботи комісій з розслідування та позиції представників профспілок, визнано пов'язаними з виробництвом близько 70%. Це, в свою чергу, дає право потерпілому та членам його родини на отримання медичних послуг та відновлення його здоров'я, а також страхових виплат за рахунок Фонду соціального страхування України.

Також завдяки активній позиції профспілок у більшості випадків позитивно вирішуються питання щодо зняття безпідставних звинувачень потерпілих у настанні нещасних випадків, що усуває загрози позбавлення їх права на отримання страхових виплат або зниження їх розміру, допомагає виявити докорінні причини нещасних випадків та усунути небезпеки настання таких випадків у подальшому.

Щорічно технічні інспектори праці та інші представники профспілок з охорони праці розглядають близько 10 тис. звернень від членів профспілок щодо безпеки та умов праці, порушення порядку проведення розслідування нещасних випадків та профзахворювань. На вимогу відповідних профспілкових організацій та їх об'єднань майже 90% питань, що порушуються у вказаних зверненнях, вирішуються на користь працівників.

За даними звітів про роботу членських організацій ФПУ у сфері охорони праці за 2021 рік, загальна чисельність безпосередньо технічних інспекторів праці профспілок склала 170 осіб (зменшення в порівнянні з 2020 роком на 5 осіб), в тому числі:

- 21 технічний інспектор праці у штаті територіальних профоб'єднань (з мінімально необхідних 25),
- 53 технічні інспектори праці у штаті центральних апаратів всеукраїнських (галузевих) профспілок;
- 92 технічні інспектори праці у штатах територіальних організацій всеукраїнських профспілок (обласного, районного та місцевого рівнів);

- 4 технічні інспектори праці у штаті апарату ФПУ.

Разом з цим, за даними звітів за 2021 рік, тільки у 10 із 45 всеукраїнських (галузевих) профспілок (з тих, хто надав звіти) існують за штатними розписами і фактично працюють технічні інспектори праці, а саме:

- профспілці працівників атомної енергетики і промисловості України,
- профспілці працівників вугільної промисловості України,
- профспілці працівників енергетики і електротехнічної промисловості України,
- профспілці працівників ЖКГ, місцевої промисловості, побутового обслуговування населення України,
- профспілці працівників лісового господарства України,
- профспілці трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України,
- профспілці робітників морського транспорту України,
- профспілці працівників нафтової і газової промисловості України,
- профспілці працівників споживчої кооперації України,
- всеукраїнській профспілці «Футбол України».

Така чисельність технічних інспекторів праці на сьогодні складає тільки 23% від необхідного мінімального забезпечення її кадрового складу для всіх 45 всеукраїнських профспілок – членських організацій ФПУ.

Разом з цим, у штаті центральних апаратів всеукраїнських профспілок, де відсутні технічні інспектори праці, обрано та виконують повноваження 17 осіб – представників профспілок з питань охорони праці за сумісництвом, але, на жаль, у вільний час від основної роботи за своєю основною посадою.

На рівні обласних, міських і районних організацій галузевих профспілок громадський контроль здійснюють близько 2 тис. представників профспілок.

На виробничому рівні громадський контроль за законодавством про охорону праці та соціальних захист потерпілих на виробництві здійснюють майже 36 тис. представників профспілок з питань охорони праці.

На сьогодні відсутні посади технічних інспекторів праці у 4 територіальних профоб'єднаннях: Київській обласній раді профспілок, Федерації профспілок Кіровоградської області, Полтавській та Чернівецькій обласних радах профспілок. Однак, у цих профоб'єднаннях призначено представників з питань охорони праці, які здійснюють відповідні повноваження, поєднуючи їх виконання з основною роботою.

У деяких членських організаціях повноваження технічних інспекторів праці додали до повноважень правових інспекторів праці, заступників голів, керівників структурних підрозділів та інших працівників, які не обізнані в цих питаннях, не мають необхідної освіти, навчання та практичних навичок, що є неприпустимим згідно законодавства про охорону праці, а також знижує ефективність та якість надання спілчанам необхідної допомоги із захисту їх прав у сфері охорони праці.

Така ситуація не сприяє виконанню профспілками своїх статутних зобов'язань, однієї з найбільш важливих правозахисних функцій – захисту життя та здоров'я працівників, їх конституційних прав на безпечні і здорові умови праці, а також здійсненню громадського контролю у цій сфері шляхом перевірок, виявлення порушень, усунення небезпек і упередження аварій і травмування працівників, а також захисту прав членів профспілок, які постраждали внаслідок нещасних випадків на виробництві і профзахворювань, та сімей загиблих працівників.

Українська федерація профспілкових організацій – профспілка працівників підприємств з іноземними інвестиціями, господарських товариств, організацій та установ.

Разом з тим, слід зазначити, що незважаючи на активну діяльність технічних інспекторів праці та інших представників профспілок з питань охорони праці, їх зусиль вкрай недостатньо для того, щоб суттєво впливати на ситуацію з охороною праці. Масштаби порушень законодавства, прав працівників і профспілок у цій сфері з кожним роком зростають, а особливо шалених обертів набули поточного року.

У таких умовах профспілкам України слід згуртуватися і вжити заходів щодо посилення кадрового складу технічної інспекції праці та інших представників профспілок з питань охорони праці, докласти зусиль з активізації своїх можливостей, контролювати негативні процеси у сфері праці й ефективно впливати на їх перебіг.

Попри економічну кризу, викликану, зокрема, й світовою пандемією COVID-19, зменшення обсягу промислового виробництва, скорочення чисельності профспілкових об'єднань, протиправні дії Уряду в рамках дерегуляційних заходів, начебто з метою зниження тиску на бізнес, лібералізацію трудового законодавства, зниження соціального захисту працівників, наступ на трудові права та права профспілок, профспілки не повинні допустити подальшого поглиблення негативної тенденції щодо скорочення штату технічних інспекторів праці у профспілкових організаціях, у тому числі на місцевому рівні.

2022 рік є ключовим роком для сфери охорони праці.

Відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року №119/2021 [15], однією із стратегічних цілей є функціонування ефективних механізмів для реалізації та захисту права кожного в Україні на працю, достатній життєвий рівень та належний соціальний захист. Завданнями, спрямованими на досягнення зазначеної цілі, зокрема, є забезпечення ефективної реалізації права працівників на безпечні та здорові умови праці й удосконалення законодавства України у сфері ОП і здоров'я працівників.

Планом законодавчої роботи Верховної Ради України на 2021 рік, затвердженим Постановою Верховної Ради України від 02.02.2021 № 1165-ІХ, Планом заходів щодо реалізації Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні, затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 989-р, Планом пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 276-р, передбачено розробку та ухвалення Закону

України «Про безпеку праці та здоров'я працівників» (нова редакція Закону України «Про охорону праці»), метою якого є вдосконалення законодавства у цій сфері, визначення нових правових, організаційних, економічних та соціальних засад безпеки праці та здоров'я працівників в Україні, регулювання соціально-трудових відносин, запровадження національної системи запобігання виробничим ризикам.

Представників СПО об'єднань профспілок та ФПУ включено до складу робочої групи з опрацювання законопроекту «Про безпеку праці та здоров'я працівників», розробленого Мінкономіки.

Профспілкова сторона категорично не погодила законопроект у редакції Мінекономіки як такий, що порушує конституційні права працюючих, суттєво обмежує і знижує їх соціальний захист, скасовує права працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, на захист їх здоров'я, пільги і компенсації, а також скасовує права профспілок на здійснення громадського контролю у цій сфері та на належний захист працюючих. Відповідні висновки, пропозиції та зауваження профспілкової сторони направлено до Мінекономіки. Наразі робота над законопроектом триває, зокрема в робочій групі, що створена СПО об'єднань профспілок.

Також профспілки наполягають на ратифікації таких конвенцій Міжнародної організації праці, як: № 121 від 1964 року про допомогу у випадках виробничого травматизму; № 152 від 1979 року про техніку безпеки та гігієну праці на портових роботах; № 167 від 1988 року про безпеку та гігієну праці у будівництві; № 187 від 2006 року про основи, які сприяють безпеці та гігієні праці, що відображено у пункті 3.14 Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки.

До слова, станом на 31.12.2021 в Україні вже ратифіковано 71 конвенцію МОП, зокрема 8 фундаментальних конвенцій, 4 пріоритетні конвенції та 59 із 177 технічних конвенцій.

1.2. Основні причини нещасних випадків у Запорізькій області в 2022 році

Серед причин страхових нещасних випадків переважають організаційні – 52,7% (3 501) нещасних випадків. Через інші причини сталося 21,7% (1 444) нещасних випадків, психофізіологічні причини – 16,6% (1 100) нещасних випадків, технічні причини – 7,4% (495) нещасних випадків, через техногенні, природні, екологічні та соціальні причини – 1,6% (106) НВ.

Розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків за найбільш травмонебезпечними видами подій, що призвели до нещасного випадку за 2022 рік. Найпоширенішими організаційними причинами стали:

- невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 25,3% від загальної кількості травмованих осіб по Україні (1680 травмованих осіб);
- інші організаційні причини – 6,6% (438 травмованих осіб);
- невиконання посадових обов'язків – 4,3% (288 травмованих осіб);
- порушення вимог безпеки під час експлуатації транспорту загального користування (автомобільного, водного, залізничного, повітряного) – 4,3% (286 травмованих осіб);
- невикористання засобів індивідуального захисту за їх наявності – 2,9% (196 травмованих осіб);
- порушення технологічного процесу – 2,1% (137 травмованих осіб).

Найпоширенішими психофізіологічними причинами стали:

- особиста необережність потерпілого – 7,5% від загальної кількості травмованих осіб по Україні (500 травмованих осіб);
- інші психофізіологічні причини – 4,6% (307 травмованих осіб);
- травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб – 3,3% (218 травмованих осіб).

Найпоширенішими технічними причинами стали:

- незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, інженерних комунікацій, території – 1,8% від загальної кількості травмованих осіб по Україні (120 травмованих осіб);

- невідповідність засобів колективного та індивідуального захисту встановленим вимогам та їх недостатність – 1,7 % (115 травмованих осіб);
- інші технічні причини – 1,1% (72 травмовані особи);
- незадовільний технічний стан засобів виробництва – 0,8% (54 травмовані особи);
- конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва – 0,6% (43 травмовані особи).

До основних подій, які призвели до страхових нещасних випадків, належать:

- інші види – 47,9% (3 182 особи від загальної кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві по Україні);
- падіння потерпілого під час пересування – 11,2% (747 осіб);
- дія рухомих і таких, що обертаються, деталей обладнання, машин і механізмів – 6,3% (418 осіб);
- дорожньо-транспортна пригода на дорогах (шляхах) загального користування – 4,8% (322 особи);
- падіння потерпілого з висоти – 4,8% (319 осіб);
- падіння предметів, матеріалів, дерев, гілок дерев, матеріалів, інструментів, пристроїв – 3,0% (199 осіб);
- навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою, – 2,8% (185 осіб).

До устаткування, використання якого найчастіше приводить до настання нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, належить:

- автомобілі – 2,0% від загальної кількості травмованих по Україні (134 травмовані особи);
- устаткування гірничо-шахтне – 1,0% (66 осіб);
- автомобілі спеціалізовані, автопоїзди, автомобілі-тягачі, кузови-фургони, причеми, тролейбуси, автотранспортувачі, мотоцикли, велосипеди – 0,9% (59 осіб).

1.3. Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо дослідження ризиків з питань цивільної безпеки в територіальних громадах

Джерельний пошук щодо публікацій з 2017 року за ключовими словами «захист населення, місцеве самоврядування» наукометричної бази Scopus та Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського надає близько 60 джерел відповідно (станом на 25.11.2022). Серед них найбільш предметними є наукові праці та видання: В. Михайлова та Ю. Ковровського [1], що присвячена питанням розвитку ЦЗ у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, С. Фрігеріо, К. Б'янчіца та інших щодо мобільного додатка для залучення громадян і волонтерів, підвищення їх активності в реагуванні мережі на стихійні лиха [2], Н. Морозюка щодо аналізу сучасних трансформаційних змін інституційної системи сільських територій, встановлення загрози у результаті реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування в Україні [3], О. Пахаренко щодо оцінки нормативно-правової бази з ЦЗ населення та проблемних питань в системі державного управління ЦЗ населення територіальних громад [4]. Також А. Рогуля у дослідженні обґрунтував підходи та практичні рекомендації з удосконалення функцій ОМС у сфері безпеки життєдіяльності територіальних громад України [5] та у науковій праці [6] розкрив удосконалення функцій ОМС в організації БЖ територіальних громад. Дослідження О. Лещенко присвячено визначенню шляхів трансформації системи ЦЗ у сучасному безпековому середовищі, пріоритети подальшого удосконалення законодавчої, нормативно-правової бази та організаційного забезпечення ЦЗ [16].

М. Кулешов та В. Росоха окреслили загальні підходи до формування нової системи захисту населення та територій від НС, її складу; визначили пріоритетні напрями державної політики у сфері ЦЗ [17].

В. Овсяник на досвіді реалізації пілотного проекту з організації захисту населення територіальних громад Дніпропетровської області в умовах реформування системи місцевого самоврядування визначив спільні

проблеми, які підлягають розв'язанню у процесі реформування місцевого самоврядування та Державної служби України з надзвичайних ситуацій [18].

І. Дем'янчук наголосив на суміщенні функцій органів управління цивільним захистом населення великих міст [19].

1.4. Аналіз стану пожежної безпеки в територіальних громадах

Стан пожежної безпеки оцінювався у більшості територіальних громад Запорізької області, які ми встигли проаналізувати до початку війни.

Пожежі залишаються одним з головних винуватців надзвичайних ситуацій на об'єктах житлової, виробничої, торговельно-розважальної та складської нерухомості. В результаті цього лиха завдається великої шкоди цінному майну, здоров'ю та життю людей. Для виявлення «слабких» місць в протипожежної безпеки об'єкта, а також для аналізу причин, які спричинили пожежу, проводиться комплексне дослідження, яке називається протипожежною експертизою.

У зв'язку із високою загрозою для життя та здоров'я людей, пов'язаною зі збройною агресією проти України, з метою забезпечення громадської безпеки і порядку, збереження життів цивільних осіб, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану: у випадку повітряної загрози усі заклади, установи та організації, які знаходяться на території області, повинні припинити роботу. Також вони мають вжити всіх необхідних заходів безпеки.

Зважаючи, що ціллю ворога стають об'єкти цивільної інфраструктури, торгові центри, дитячі садочки, зупинка роботи закладів та організацій допоможе зберегти людські життя.

Програма забезпечення пожежної безпеки населених пунктів та об'єктів усіх форм власності Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області на 2021-2023 роки розроблена на підставі: Конституції України [20], Кодексу цивільного захисту України [21], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [22], Правил пожежної

безпеки в Україні [23], Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» [24], Постанови Кабінету Міністрів України № 11 від 09.01.2014 року «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» [25], інших нормативно-правових актах в сфері забезпечення пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту населення.

Відповідно до статті 19 Кодексу цивільного захисту України до повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту належить забезпечення цивільного захисту на відповідній території, а також розроблення та забезпечення реалізації регіональних, місцевих програм у цій сфері, зокрема спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні пріоритетним напрямком діяльності органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення належного захисту населення і території громади від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, в першу чергу попередження та гасіння пожеж.

Внаслідок змін клімату, що відбуваються в останні 30 років, кількість надзвичайних ситуацій природного характеру має сталу тенденцію до збільшення та зростання їх інтенсивності.

Метою нашого дослідження є забезпечення захисту населення і територій, навколишнього природного середовища і небезпечних об'єктів, об'єктів підвищеної небезпеки, об'єктів з масовим перебуванням людей та населених пунктів від пожеж, надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, підвищення рівня протипожежного захисту, створення сприятливих умов для реалізації державної політики у сфері пожежної, техногенної безпеки та захисту населення, залучення до розв'язання зазначених проблем додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗУ СТАНУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналізу стану цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки Воскресенської ОТГ

Кабінет Міністрів України на позачерговому засіданні 24 лютого 2022 року ухвалив рішення щодо введення в дію плану цивільного захисту в умовах воєнного стану.

З метою реалізації державної політики у сфері цивільного захисту розроблено Цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру у Воскресенській сільській раді на 2021-2023 рр. [26], в основу якої покладено принцип захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків можливих аварій та природних стихійних явищ, пріоритетність завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян, навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації, створення та утримання в готовності до використання за призначенням матеріальних резервів усіх рівнів в обсягах, що забезпечують відновлення нормальних умов проживання постраждалого внаслідок надзвичайних ситуацій населення громади, а також оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій (рис. 2.1).

Програму розроблено у відповідності з вимогами Кодексу цивільного захисту України, розпорядження Президента України від 14 липня 2001 року № 190/2001-рп «Про невідкладні заходи щодо запобігання загибелі людей на водних об'єктах», постанов Кабінету Міністрів України від 29 березня 2001 року № 308 «Про Порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного

характеру та їх наслідків», від 19 серпня 2002 р. №1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту».

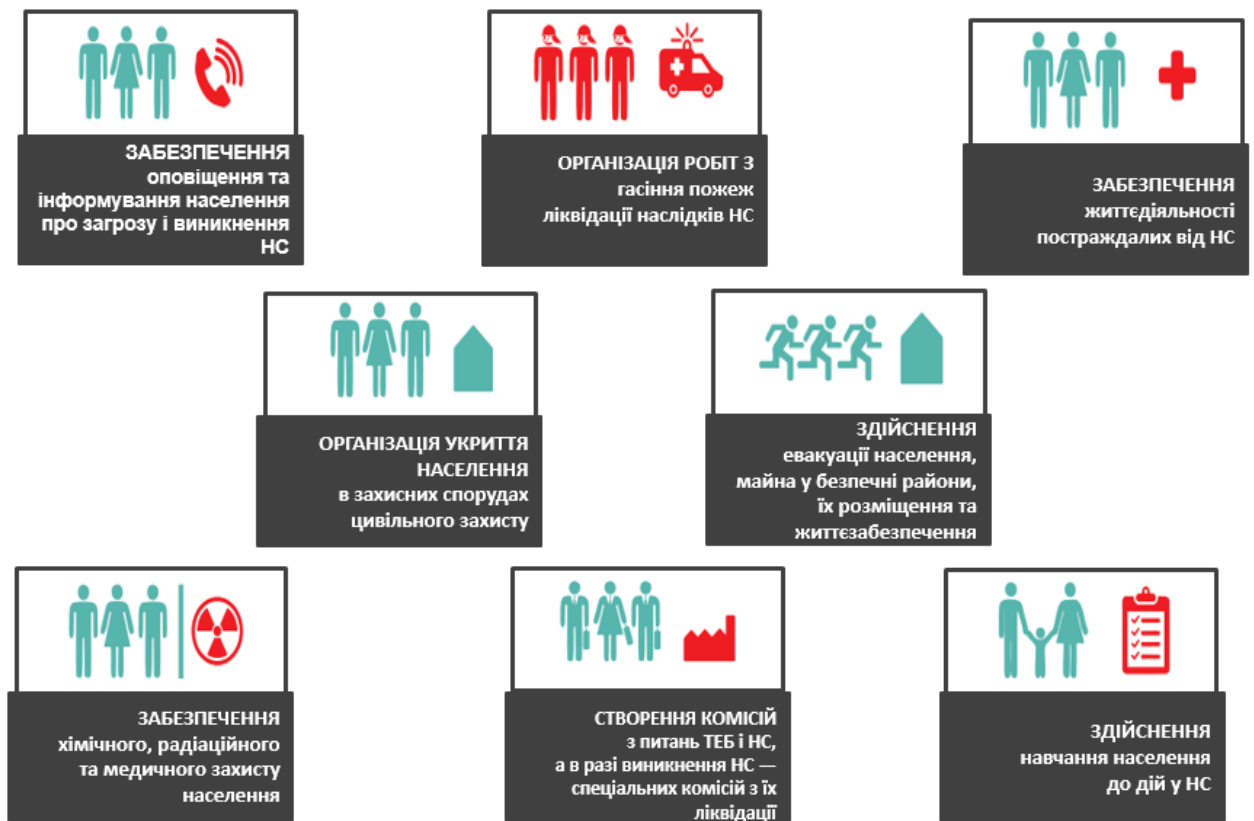

Рис. 2.1 – Основні повноваження громад у сфері цивільного захисту

Програма розрахована на період з 2021 до 2023 року і складається з таких розділів:

- поповнення, оновлення (освіження) і зберігання матеріальних резервів для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- заходи, спрямовані на запобігання загибелі людей на водних об'єктах, оснащення аварійно-рятувальних служб, підготовка їх особового складу до дій за призначенням;
- заходи з організації навчання населення правилам безпеки життєдіяльності та діям в умовах виникнення надзвичайних ситуацій;
- заходи із забезпечення непрацюючого населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту індивідуальними засобами захисту органів дихання;

- заходи щодо утримання фонду захисних споруд області в готовності до використання за призначенням;

- заходи з реконструкції регіональної автоматизованої системи централізованого оповіщення та зв'язку цивільного захисту;

- заходи з очищення місцевості від вибухонебезпечних предметів.

Державна політика у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру здійснюється на принципах пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей і довкілля та безумовного надання переваги раціональній і превентивній безпеці.

Завдання цивільного захисту передбачає чітко визначеного механізму забезпечення непрацюючого населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами радіаційного та хімічного захисту у разі виникнення надзвичайних ситуацій на радіаційно- та хімічно- небезпечних об'єктах в умовах мирного часу, а також у разі застосування ядерної та інших видів зброї масового ураження проти України в умовах воєнного стану [27].

Одним із головних заходів захисту населення від надзвичайних ситуацій є його своєчасне оповіщення про небезпеку, обстановку, яка склалася, а також інформування про порядок і правила поведінки в умовах надзвичайних ситуацій.

На території громади розташовані: **потенційно небезпечні об'єкти**, які становлять потенційну пожежну загрозу та загрозу техногенного вибуху у хімічній та радіаційній сфері:

1. Газорозподільча станція с. Воскресенка Пологівського району.
2. ПАТ «Розівський елеватор», селище Магедове.

об'єкти підвищеної небезпеки:

1. Котельня КУ «Воскресенський НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів – ДНЗ» Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області», вул. Матросова, 2.

2. КУ «Кінськороздорівський НВК» «Загальноосвітній навчальний заклад – ДНЗ» Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області», с. Кінські Роздори, вул. Бердянська, 23.

3. Котельня Воскресенська ЗОШ І-ІІ ст. Воскресенської сільської ради Пологівського району Запорізької області, с. Воскресенка, вул. Перемоги, 40.

Аналіз НС, подій, аварій, стихійних лих за останні 4 роки. За період з 01.01.2019 року по 01.03.2022 року на території, що тепер відноситься до Воскресенської ОТГ, виникло 20 подій, загиблих не було.

Впродовж останніх 3-х років на території громади НС не виникали, проте сталися такі події, а саме: ДТП – 4 випадки; пожежі – 12 випадків.

Аналіз пожеж за останні 4 роки. За останні 4 роки на території, що тепер відноситься до Воскресенської ОТГ виникло 12 пожеж.

У житловому секторі виникло 7 пожеж.

Основними причинами виникнення пожеж протягом 4 років були:

- необережне поводження з вогнем – 3 випадки;
- порушення правил монтажу та експлуатації печей – 2 випадки;
- підпал – 1 випадок;
- пустощі дітей з вогнем – 1 випадок.

Аналіз стану радіаційного та хімічного захисту Воскресенської ОТГ.

Територія населених пунктів Воскресенської ОТГ не входить в 30 км та не входить в 50 км зону дії Запорізької АЕС.

За результатами інвентаризації на даний час на об'єктах господарювання територіальної громади неідентифіковані хімічні ЗЗР, термін придатності яких вийшов, не зберігаються. Не виявлено населені пункти, які потрапляють у зону можливого хімічного забруднення.

Аналіз укриття населення Воскресенської ОТГ в захисних спорудах цивільного захисту. На території громади на обліку знаходиться одна захисна споруда цивільного захисту в приміщенні КУ Воскресенського НВК, яка потребує капітального ремонту. Місткість укриття складає близько 100 осіб. Крім цього, на території індивідуальних домоволодінь в населених пунктах

громади наявні найпростіші укриття (погреби), які можуть бути пристосовані для тимчасового укриття населення, загальною місткістю 2 150 осіб.

В усіх досліджуваних територіальних громадах визначено посадову особу з питань цивільного захисту; створено комісію з питань ТЕБ та НС; створено комісію з питань евакуації; визначено керівника та начальника штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; визначено сили цивільного захисту громади; поставлено завдання щодо створення консультаційного пункту з питань цивільного захисту та планування навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Висновки та пропозиції щодо діяльності ОТГ для підвищення безпеки мешканців: Оптимальним варіантом розв'язання проблеми захисту населення і територій від пожеж в екосистемах та житлових будинках є їх попередження профілактикою та ліквідація на ранніх стадіях. Детальніше:

1) у сфері виявлення та притаманних для території ОТГ загроз:

- найбільшими загрозами є пожежі житлових будинків та випалювання трав, а також газорозподільча станція в с. Воскресенка.

2) у сфері оцінки ризиків, які потребують запобігання (упередження):

- висока ймовірність недотримання правил пожежної безпеки,

- висока ймовірність аварії неякісних інсталяції обігрівання,

- низка свідомість населення щодо випалювання трав.

Як висновок з аналізу ризиків, що виникають в ОТГ щодо причин і ймовірностей, **рекомендуємо наступні кроки для їх зниження:**

- шляхом занять з безпеки системно проводити просвітницьку роботу в школах з дітьми – не менше 2 годин в місяць;

- як превентивний захід попередження пожеж серед населення провести раз в рік фестиваль безпеки (на день пожежника);

- актуалізувати інформацію про сховища та евакуаційні плани;

- розписати план реагування (деталізувати взаємодію між суб'єктами).

2.2. Аналіз пожежного стану на території Веселівської селищної територіальної громади

У період з 01.01.2021 р. по 20.02.2022 року в населених пунктах на території Веселівської селищної територіальної громади виникла 1 пожежа, що на 100% більше у порівнянні з минулим 2021 р. (пожеж не трапилось).

На пожежі загинула 1 людина, що на 100% більше у порівнянні з минулим 2020 роком (загиблих не було) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Інформація про пожежі на об'єктах Веселівського районного сектору ГУ ДСНС України у Запорізькій області

№ з/п	Назва показників	2021	2020	Тенденція по району, +/-, в %
Загальні дані про пожежі				
1	Кількість пожеж	1	0	+ 100
2	Збитки прямі, грн.	38 000	0	+ 100
3	Збитки побічні, грн.	85 155	0	+ 100
4	Загинуло людей унаслідок пожеж	1	0	+ 100
	у т. ч. дітей та підлітків до 18 років	0	0	0
5	Травмовано осіб	0	0	0
	у т. ч. дітей та підлітків до 18 років	0	0	0
6	Знищено (од.)			
	будівель	0	0	0
	споруд	0	0	0
7	Пошкоджено (од.)			
	будівель	1	0	+ 100
	споруд	0	0	0
8	Знищено/пошкоджено техніки (од.)	0/0	0/0	0/0
Об'єкти пожеж				
1	Споруди виробничого призначення	0	0	0
2	Торговельно-складські споруди	0	0	0
3	Соціально-культурні, громадські та адміністративні споруди	0	0	0
4	Тваринницькі будівлі	0	0	0
5	Інші сільськогосподарські об'єкти	0	0	0
6	Споруди житлового сектора	1	0	+ 100
–	у т.ч. житлові будинки	1	0	0
7	Грубі корма	0	0	0
8	Автотранспорт	0	0	0
9	Інші	0	0	0

Протягом січня-лютого 2022 року травмованих людей на пожежах не було. У порівнянні з минулим 2021 р. за цей же період також травмованих людей від наслідків пожеж не було.

Матеріальні втрати від пожеж на 20.02.2022 року становлять: загальні – 123 155 грн., з них прямий – 38 000 грн., побічний – 85 155 грн. У порівнянні з минулим 2021 р. за цей же період матеріальних втрат від пожеж не було.

Пожеж на об'єктах, підконтрольних Веселівському районному сектору ГУ ДСНС України у Запорізькій області протягом січня-лютого 2022 р. зареєстровано не було, що є стабільним показником у порівнянні з 2021 р.

Серед причин виникнення пожеж переважають необережне поводження з вогнем (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Причини виникнення пожеж на об'єктах
Веселівського районного сектору ГУ ДСНС України у Запорізькій області

№ з/п	Назва показників	2021 р.	2020 р.	Тенденція по району, +/-, в %
Причини виникнення пожеж				
1	Підпал	0	0	0
2	Несправність виробничого обладнання, порушення технологічного процесу	0	0	0
3	Порушення правил ПБ експлуатації електроустановок (авар. режими роботи)	0	0	0
4	Порушення правил пожежної безпеки при проведенні електрогазозварювальних робіт	0	0	0
5	Вибух	0	0	0
6	Самозаймання речей та матеріалів	0	0	0
7	Порушення правил пожежної безпеки при влаштуванні та експлуатації печей	0	0	0
8	Порушення правил пожежної безпеки при влаштуванні та експлуатації теплогенеруючих агрегатів та установок	0	0	0
9	Порушення правил ПБ при експлуатації побутових газових і бензинових приладів	0	0	0
10	Необережне поводження з вогнем	1	0	+ 100
11	Пустощі дітей з вогнем	0	0	0
12	Розряд блискавки	0	0	0
13	Порушення технології виробництва та правил експлуатації транспортних засобів	0	0	0
14	Невстановлена причина	0	0	0
15	Інші причини	0	0	0

Страхових випадків в результаті пожеж протягом 2022 р. не було.

Динаміка кількості пожеж та прямих збитків від них за останні 5 років показана на рисунку 2.2.

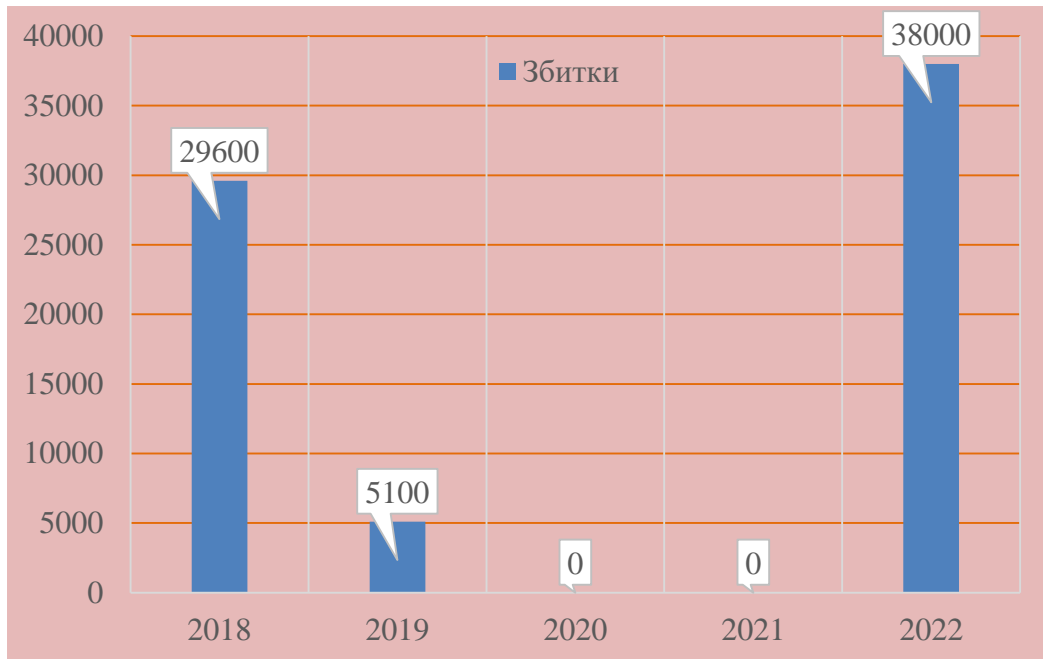

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості пожеж та прямих збитків від них за останні 5 років

Динаміка кількості загиблих унаслідок пожеж та травмованих на пожежах за останні 5 років показана на рисунку 2.3.

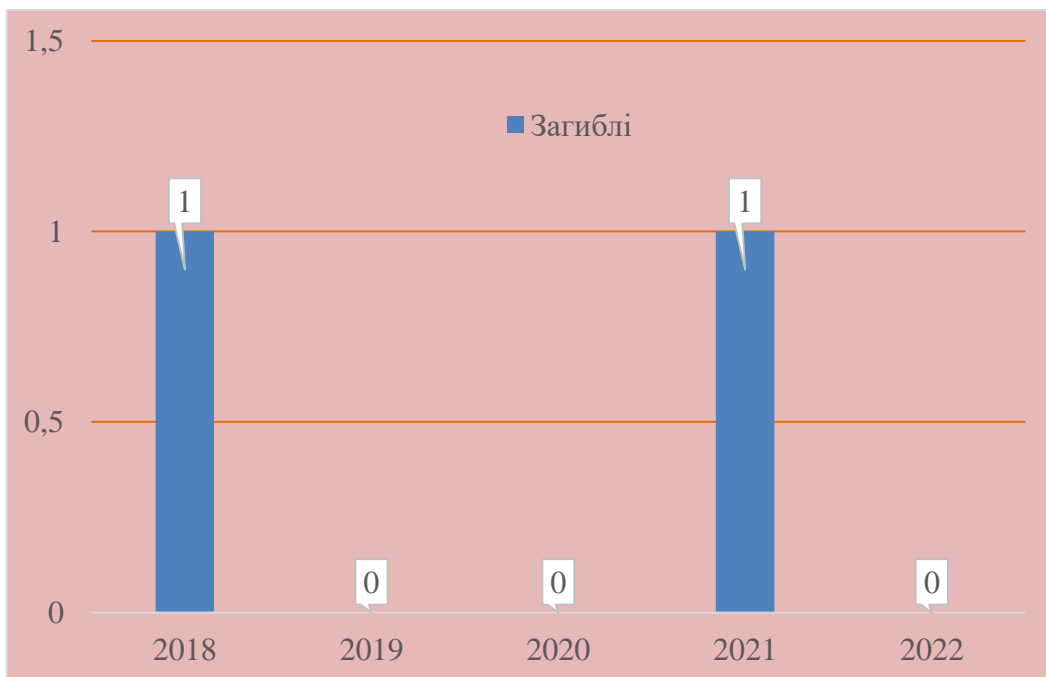

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості загиблих унаслідок пожеж та травмованих на пожежах за останні 5 років

Кількість пожеж, які виникли за звітний період по населеним пунктам Веселівської селищної територіальної громади представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Кількість пожеж, які виникли за звітний період по населеним пунктам Веселівської селищної територіальної громади

Найменування населених пунктів Веселівської селищної територіальної громади	Кількість пожеж, шт.
сmt. Веселе	0
с. Авангард	0
с. Далекє	0
с. Єлизаветівка	0
с. Мала Михайлівка	0
с. Менчикури	0
с. Новоолександрівка	0
с. Озерне	0
с. Піскошине	1
с. Широке	0
с. Ясна Поляна	0

Аналіз пожеж свідчить, що більшість людей гине в житловому секторі – 1 загиблий, що становить 100% від загальної кількості загиблих. Найчастіше люди гинуть під час пожеж: вдень – 0 випадків, вночі – 1 випадок. До умов, що сприяли загибелі людей, можна віднести необережність під час куріння (1 випадок).

Протягом 2021-2022 рр. пожежно-рятувальний підрозділ для ліквідації пожеж залучався 1 раз, що на 100% більше у порівнянні з минулим 2020 роком (за цей же період пожежно-рятувальний підрозділ на ліквідацію пожеж не залучався).

Протягом 2021-2022 рр. до Веселівського відділення Мелітопольського відділу ГУ національної поліції в Запорізькій області передано 1 матеріал по пожежі. На підставі Акта звірки Веселівського районного сектору ГУ ДСНС України у Запорізькій області з Веселівським відділенням поліції встановлено, що по 1-му матеріалу по пожежам відкрито кримінальне провадження по ч.2 ст. 270 Кримінального кодексу України.

2.3. Аналізу стану цивільного захисту в Воздвижівській сільській територіальній громаді

На сьогодні структура організації цивільного захисту Воздвижівської сільської територіальної громади відображена на схемі (рис. 2.4).

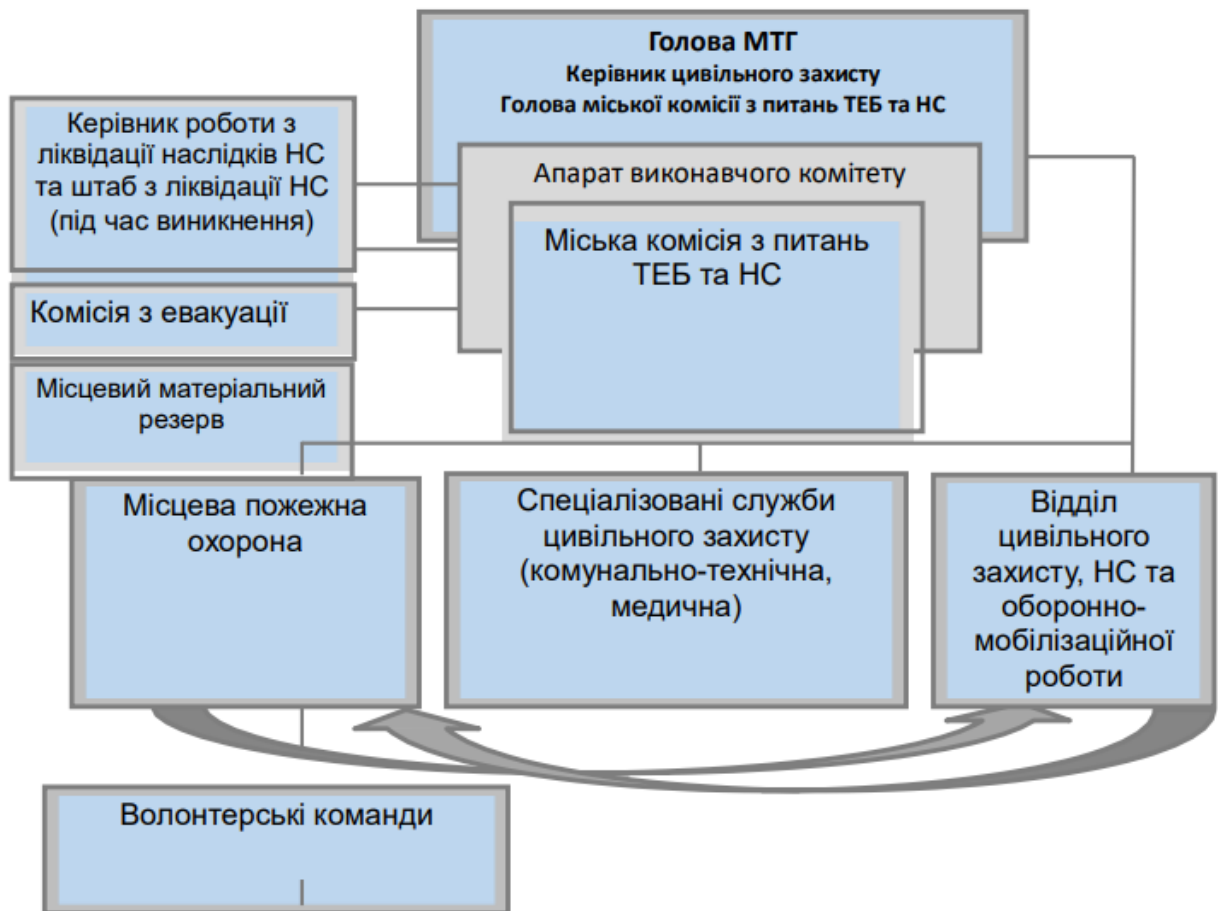

Рисунок 2.4 – Схема організації цивільного захисту в Воздвижівській сільській територіальній громаді

Укриття населення в захисних спорудах є найбільш надійним способом захисту від впливу небезпечних факторів, що виникають унаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів. Захисні споруди поділяються на сховища і протирадіаційні укриття. Крім того, для захисту людей можуть застосовуватися і найпростіші укриття [28].

Сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають унаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів.

Протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період. Фонд захисних споруд ЦЗ для укриття населення від НС техногенного, природного та воєнного характеру складається з ПРУ та найпростіших укриттів (підвалів житлових будинків, які можуть бути використані для укриття населення). Керівники організацій, підприємств, на балансі яких знаходяться захисні споруди та мешканці будинків, які мають ключі від входних дверей підвалів житлових будинків, у разі необхідності, повинні забезпечити вільний доступ до укриття.

Виявлені деякі проблеми функціонування системи цивільного захисту в територіальних громадах: Більшість органів місцевого самоврядування об'єктивно не в змозі повністю відповідати на всі виклики у сфері ЦЗ (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Проблеми функціонування системи цивільного захисту в територіальних громадах

Для привернення уваги перед доведенням інформації до населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації передається попереджувальний сигнал «Увага всім», а саме: коротке звучання електросирени. Тривалість звучання попереджувального сигналу становить 3-5 хвилин. Після попереджувального сигналу здійснюється трансляція телерадіомережами відповідних екстрених повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації. Почувши звуки сирен необхідно негайно увімкнути телевізор, радіоприймач, FM-радіоприймач для прослуховування екстреного повідомлення. Уважно вислухавши повідомлення кожний громадянин повинен діяти без паніки і метушні у відповідності з отриманими вказівками [29].

Кожний громадянин, який знаходиться на робочому місці, повинен виконувати всі розпорядження керівника згідно з відповідним планом з питань цивільного захисту суб'єкту господарювання.

Громадяни, які перебувають вдома повинні:

- постійно тримати включеними радіоприймачі, телевізори для того, щоб отримувати необхідну інформацію і вказівки органів виконавчої влади;
- в готовності тримати індивідуальні засоби захисту органів дихання і шкіри, а при їх відсутності приготувати найпростіші засоби – ватно-марлеві пов'язки;
- тримати укомплектовану лікувальними засобами медичну аптечку, документи, засоби зв'язку, особистої гігієни, запас їжі та інше засоби. У разі отримання інформації про виникнення надзвичайної ситуації необхідно:
 - перекрити газ, воду, вимкнути електропостачання та інше;
 - провести у своїй квартирі (будинку) протипожежні профілактичні заходи;
 - на одязі дітей прикріпити нашивки із позначенням прізвища, імені та по батькові, року народження, адреси постійного місця проживання, телефони батьків, або осіб, що їх замінюють. Особи, що укриваються, повинні перебувати у захисну споруду із засобами індивідуального захисту та

дводобовим запасом продуктів у поліетиленовій упаковці та мати при собі найнеобхідніші речі. Забороняється приносити у захисну споруду ЛЗР або речовини, що мають сильний запах, а також громіздкі речі.

Висока організованість та дисципліна кожного громадянина – це головне під час укриття населення у захисних спорудах та проведення евакуації!

2.4. Основні заходи щодо удосконалення системи цивільного захисту в територіальних громадах

Сталий соціально-економічний розвиток територіальної громади та зростання добробуту її населення неможливі без вирішення питань безпеки життєдіяльності людини, її захисту від різних надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій. У ході реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні значущі для безпеки населення повноваження передаються на найближчий до громадян базовий рівень влади – в територіальні громади. Саме на рівні міських, селищних та сільських громад організуються та реалізуються основні заходи захисту населення і територій. Тому кожна громада з перших днів свого існування має навчитися ґрунтовно планувати та організовувати свою безпеку, захист населення і територій від ймовірних надзвичайних ситуацій [30].

У цьому контексті конкретизація вимог реалізації завдань ЦЗ на рівні територіальних громад є досить актуальною. Питання визначення напрямів змін (доповнень) до нормативних актів, які регулюють організацію ЦЗ на рівні місцевого самоврядування, та заходів з удосконалення ЦЗ територіальних громад є відкритими та потребують вирішення. Саме на рівні міських, селищних і сільських територіальних громад мають організовуватись й реалізовуватись основні першочергові заходи захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій.

За результатами наших досліджень ми пропонуємо наступні заходи щодо організації ЦЗ на базовому рівні місцевого самоврядування (рис. 2.6):

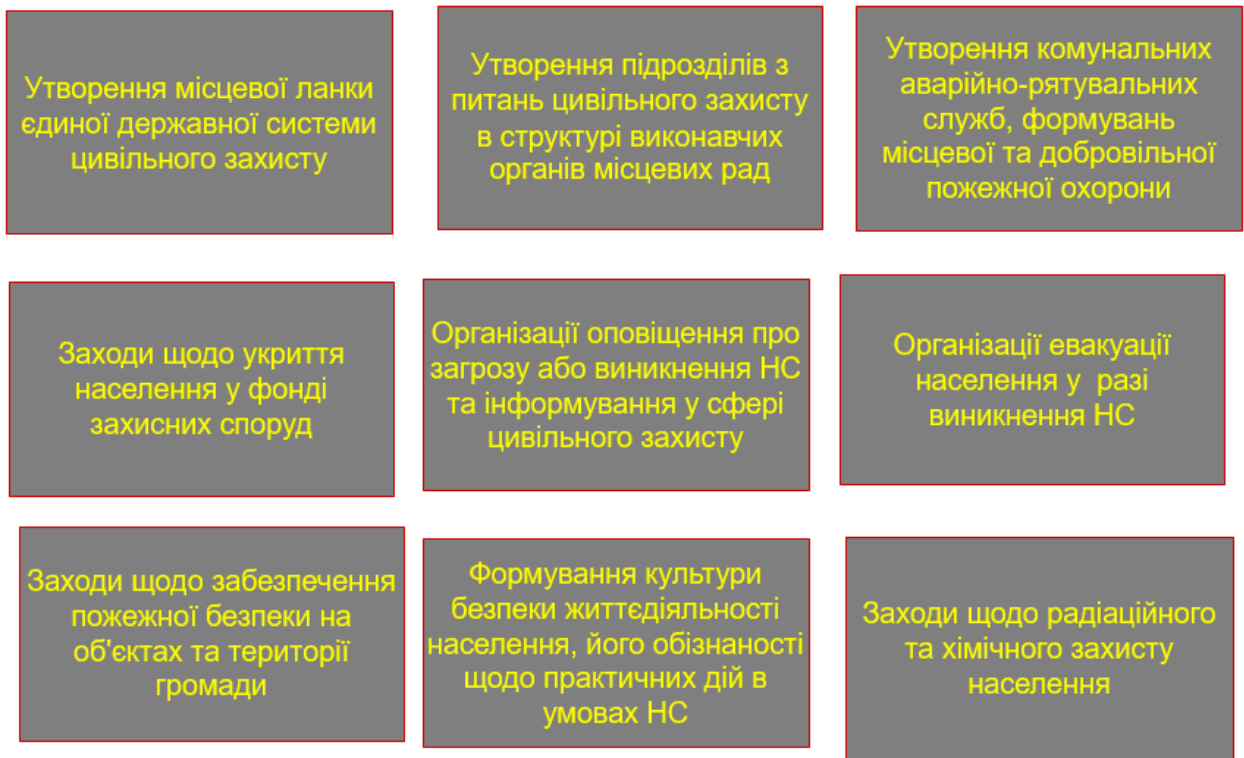

Рис. 2.6 – Основні заходи щодо удосконалення системи цивільного захисту в територіальних громадах

1. Рада громади у межах затверджених структури і штатів ухвалює рішення про утворення підрозділу з питань ЦЗ або введення окремої штатної посади для виконання функцій з питань ЦЗ у складі будь-якого відділу. Також вважається доцільним визначення в положенні (посадовій інструкції) старости старостинського округу напрямів (обов'язків) щодо забезпечення системи ЦЗ населення та території територіальної громади. На території більшості старостинських округів є всі види небезпеки: техногенного походження – гідродинамічна, хімічна, біологічна, радіаційна, пожежно-вибухова, просадка земної поверхні; природного походження – підтоплення повеннями чи ґрунтовими водами, інші небезпечні процеси. Для населення всіх, без винятку, територіальних громад є загроза виникнення НС техногенного, природного, соціального та воєнного характеру усіх рівнів: державного, регіонального, місцевого, об'єктового, тому староста – це перше джерело інформації для ОМС про стан небезпеки у своєму окрузі.

2. Проведення аналізу стану техногенно-екологічної безпеки громади (визначення тенденції та загроз техногенно-екологічної безпеки громади, резервування необхідних для ліквідації НС матеріальних, технічних, фінансових, людських ресурсів, прийняття управлінських рішень, створення планів реагування на випадок НС) та здійснення паспортизації території громади щодо ризику виникнення НС техногенного та природного характеру (за допомогою фахівців ДСНС) відповідно до алгоритму.

3. Утворення в територіальній громаді комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС відповідно до алгоритму.

4. Здійснення розробки місцевих програм захисту населення та територій громади від НС і запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки, розроблення та оформлення планів заходів територіальної громади у сфері ЦЗ: плану реагування на НС, плану основних заходів ЦЗ на відповідний рік.

5. Ревізія / створення та організація діяльності комунальних аварійно-рятувальних служб, забезпечення функціонування місцевих пожежних команд, спеціалізованих служб ЦЗ, формувань ЦЗ і добровільних формувань ЦЗ. Варто зауважити, що нині в Україні поширюється досвід створення на території громади Центру безпеки, основою функціональності якого є місцева пожежна команда (комунальна аварійно-рятувальна служба) і диспетчерська служба територіальної громади. Акцентом функціонування центра безпеки є профілактична та просвітницька діяльність, спрямована на попередження правопорушень, НС, а також підготовку населення до кризових ситуацій.

6. Визначення алгоритму дій голови тергромади у разі виникнення НС, реагування на НС та ліквідації їх наслідків, підготовка та ведення оперативно-технічної і звітної документації з ліквідації наслідків НС.

7. Визначення порядку оповіщення та інформування населення тергромади про загрозу й виникнення НС, створення та підтримання у постійній готовності місцевої системи централізованого оповіщення.

8. Проведення заходів з організації укриття населення в захисних спорудах ЦЗ і вжиття інженерно-технічних заходів цивільного захисту. Визначення алгоритму дій органів управління сільської, селищної, міської територіальної громади щодо забезпечення укриття населення.

9. Проведення заходів з організації евакуації населення, майна у безпечні райони, визначення функцій та завдань органів з евакуації, порядку планування заходів з евакуації, алгоритму організації заходів з евакуації для керівництва ради територіальної громади.

10. Створення та використання резервного фонду місцевого бюджету, матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС і визначення номенклатури (переліку) матеріальних цінностей. Слід зазначити про доцільність створення правових підстав у разі здійснення закупівлі матеріальних засобів без тендерних процедур.

11. Навчання керівного складу та фахівців територіальних громад, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та організація навчання населення діям у НС.

12. Здійснення заходів щодо радіаційного й хімічного захисту населення та території територіальної громади та визначення алгоритму дій ОМС і виконавчого органу ради територіальної громади з організації радіаційного та хімічного захисту.

13. Здійснення заходів щодо медичного, біологічного захисту та забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та території територіальної громади.

Всі ці заходи здійснюються в межах ланки територіальної громади територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та є однією із її основ, що регулює здійснення заходів ЦЗ в територіальній громаді щодо захисту населення і територій громади від НС у мирний час та в особливий період.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В першому розділі представлено аналіз стану охорони праці на підприємствах Запорізької області. Незважаючи на активну діяльність технічних інспекторів праці та інших представників профспілок з питань охорони праці, їх зусиль вкрай недостатньо для того, щоб суттєво впливати на ситуацію з охороною праці. Масштаби порушень законодавства, прав працівників і профспілок у цій сфері з кожним роком зростають, а особливо шалених обертів набули поточного року.

В другому розділі представлено аналіз стану цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки територіальних громад Запорізької області.

Для підтримки ОТГ у створенні центрів з цивільного захисту населення організовано конкурси в рамках проекту «Підтримка України в управлінні надзвичайними ситуаціями» від Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Переможці отримають техніку, обладнання, спецодяг, пройдуть навчання. Буде надана допомога і в плануванні перших кроків у забезпеченні пожежної безпеки, проведенні профілактичної роботи. Усе це адаптуватиметься під конкретну громаду. Такий конкурс оголошено в Запорізькій області для ОТГ з підвищення рівня захисту від надзвичайних ситуацій. Веселівська громада вже отримала підтримку саме у цій сфері. Проте більшість громад Запорізької області облаштовують інфраструктуру для покращення безпеки мешканців своїх населених пунктів самостійно.

За результатами реалізації цих проектів підготовлено низку методичних матеріалів, які містять рекомендації щодо утворення відповідних підрозділів з питань цивільного захисту, рішень та алгоритмів дій органів управління територіальних громад щодо реалізації повноважень у сфері ЦЗ, аналіз реалізованих в громадах проектів, орієнтованих на безпеку життєдіяльності людини. З цими методичними матеріалами можна ознайомитись на офіційному сайті ДСНС (<https://www.dsns.gov.ua/ua/Reformuvannya.html>) та на порталі «Децентралізація» (<https://decentralization.gov.ua/safety/library>).

Визначення напрямів змін (доповнень) до нормативно-правових актів з питань організації системи ЦЗ на рівні місцевого самоврядування, впровадження зарубіжного досвіду організації системи ЦЗ для ОМС, наближення системи ЦЗ територіальних громад до відповідних європейських і міжнародних стандартів, здійснення заходів виконавчими органами рад територіальних громад з наведених вище напрямів ЦЗ набуває в сучасних умовах особливого значення, є шляхами удосконалення ланки територіальної громади територіальної підсистеми та запорукою підвищення рівня ЄДСЦЗ.

З набуттям чинності [Закону №1009](#) [31] першочерговим завданням територіальних громад для планування та реалізації завдань цивільного захисту, організації пожежної охорони громади є створення у виконавчих органах відповідних рад підрозділів з питань цивільного захисту або призначення окремих фахівців з цих питань, які будуть безпосередньо забезпечувати виконання цих завдань та організують необхідну взаємодію з ДСНС та місцевими органами виконавчої влади.

Вважаємо за доцільне звернути увагу керівників рад територіальних громад на наступне:

- необхідність передбачення під час формування структури виконавчих органів міських, селищних та сільських рад, створення підрозділу з питань цивільного захисту (або окремої посадової особи з питань цивільного захисту).

- створення відповідно до вимог законодавства в територіальних громадах організаційної інфраструктури територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, необхідної для забезпечення ефективної реалізації комплексу заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Важливим напрямом подальшої роботи слід вважати дослідження спроможностей безпосередньо ланки територіальної громади територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та оцінка її стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайлов В., Ковровський Ю., Волянський П. Розвиток цивільного захисту в процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Науковий вісник Національного гірничого університету. 2018. № 4. – С. 115-121.
2. Frigerio, S., Bianchizza, C., Schenato, L. & Del Bianco, D. A mobile application to engage citizens and volunteers. Crowdsourcing within natural hazard. *Rendiconti Online Societa Geologica Italiana*. Vol. 42 2017, P. 70–72.
3. Морозюк Н.В. Удосконалення організаційно-функціональної складової системи управління сільських територій в умовах сучасних інституційних змін. *Економічний вісник університету*, 2015. № 27/1. – С. 118-123.
4. Пахаренко О.В. Особливості забезпечення цивільного захисту в контексті реформи місцевого самоврядування в Україні. *Соціальна економіка*. 2017. № 53. С. 101-109.
5. Рогуля А.О. Функції органів місцевого самоврядування в організації безпеки життєдіяльності територіальних громад України: дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.04. Київ, 2019. – 243 с.
6. Рогуля А.О. Роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні безпеки життєдіяльності територіальних громад. *Інвестиції : практика та досвід*. 2017. – № 2. – С. 99-102.
7. Rohach Y., Yatsukh O., Zoria M. Determining the Risks of the Production Environment of an Agricultural Enterprise. *Modern Development Paths of Agricultural Production: Trends and Innovations* / Ed. V. Nadykto. Cham, Switzerland : Springer, 2019. P. 777-785. ISBN 978-3-030-14917-8.
8. Yatsukh O. Modern approaches to labor protection management in the enterprise / O. Yatsukh, M. Zoria, I. Mokhnatko // *International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»*. – №2 (6). – Ukraine (Dnipro), 2020. – P. 172-181. ISSN 2664-4819 (Online).

9. Яцух О.В. Сучасні підходи до системи управління охороною праці / О.В. Яцух, М.В. Зоря, І.М. Мохнатко // Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2020: тези доп. міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 3-4 грудня 2020 р. – Україна, Дніпро, 2020. – Т.2. – С. 584-586.

10. Рогач Ю.П. Проблематика реформування СУОП в Україні / Ю.П. Рогач, О.В. Яцух, І.М. Мохнатко, Д. Мясніченко // Безпека життєдіяльності в XXI столітті : тез. допов. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (19-20 листопада 2020 р.) / відп. ред. А.С. Беліков. – Дніпро: ПДАБА, 2020. – С. 70-72.

11. Рогач Ю.П., Зоря М.В. Дослідження закономірностей виникнення виробничих небезпек та травмонебезпечних ситуацій в аграрному секторі економіки України / Ю.П. Рогач, М.В. Зоря // Забезпечення цивільної безпеки в сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (26-30 квітня 2021 р., м. Мелітополь, Україна) / за заг. ред. О.В. Яцух. – Мелітополь: ТДАТУ, 2021. – С. 79-83.

12. Головін Д.С., Яцух О.В. Створення системи управління охороною праці в сільськогосподарському підприємстві / Д.С. Головін, О.В. Яцух / Актуальні питання охорони праці у контексті сталого розвитку та європейської інтеграції України : тез. допов. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (09-11 листопада 2022 року, м. Харків, Україна) / за заг. ред. В.В. Малишевої. – Харків: ХНУМГ, 2022. – С. 85-87.

13. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України (редакція від 19.08.2022 р.) / ВВР, 1999, №45. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> – Назва з екрану.

14. Про охорону праці : Закон України (редакція від 19.08.2022 р.) / ВВР, 1992, №49. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> – Назва з екрану.

15. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> – Назва з екрану.

16. Лещенко О.Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01. Київ, 2020. – 21 с.

17. Кулешов М.М., Росоха В.О. Сучасні виклики для державної політики у сфері цивільного захисту в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. (Серія : Державне управління). 2014. – № 2. – С. 167–175.

18. Овсяник В.М. Реалізація пілотних проектів як чинник забезпечення цивільного захисту населення в об'єднаних територіальних громадах Дніпропетровської області. Вісник Національного університету цивільного захисту України. (Серія : Державне управління). 2017. №. 1. С. 347–354.

19. Дем'янчук І.Я. Органи управління цивільним захистом населення великих міст : суміщення функцій. Механізми державного управління. 2019. № 1(77). URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/%D0%A3%D0%94%D0%9A%2035.075%3A351.86> (дата звернення : 16.11.2021).

20. Конституція України : станом на 01 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Київ : Право, 2017. 93 с.

21. Кодекс цивільного захисту України (редакція від 01.01.2022 р.) / ВВР, 2013, №34-35, ст. 458. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> – Назва з екрану.

22. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України (редакція від 19.11.2022) / ВВР, 1997, №24. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> – Назва з екрану.

23. Правила пожежної безпеки в Україні, затвердженні наказом МВС України від 30.12.2014 р. № 1417 / Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text> – Назва з екрану.

24. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України (редакція від 06.08.2022 р.) / ВВР, 2001, №15. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> – Назва з екрану.

25. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова КМ України від 09.01.2014 року № 11 / (редакція від 07.09.2022 р.). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text> – Назва з екрану.

26. Програма захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру у Воскресенській сільській раді Пологівського району Запорізької області на 2021-2023 рр., затверджена рішенням сесії №19 Воскресенської сільської ради від 23 грудня 2020 року.

27. Яцух О.В. Щодо оцінки ризиків в цивільній безпеці / Сучасні проблеми професійної та цивільної безпеки: Зб. тез доповідей I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (28 квітня 2020 р., м. Дніпро, Україна). – Дніпро: Редакційно-видавничий комплекс ДВНЗ УДХТУ, 2020. – С. 112-116.

28. Яцух О.В. Заходи цивільного захисту для студентів Таврійського державного агротехнологічного університету / Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. – Львів: ЛДУ БЖД, 2019. – С. 452-453.

29. Пальчук В. Забезпечення цивільного захисту населення ОТГ в умовах децентралізації [Електронний ресурс] / В. Пальчук // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 16. – С. 37–46. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr16.pdf>. – Назва з екрану.

30. Перші кроки щодо організації цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування : 15 серій практичних порадишків / за ред. П.Б. Волянського, С.А. Парталіяна. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2021. – 495 с.

31. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій : Закон України (редакція від 17.11.2020 р.) / ВВР, 2021, №4. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-IX#Text> – Назва з екрану.